

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИ БАРПО ЭТИШ ЖАРАЁНИДА ЁШЛАР ҲУҚУҚИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ ДОЛЗАРЪ МАСАЛАЛАРИ

Мухаммади Усмонов

*Ўзбекистон Республикаси Жамоат
хавфсизлиги университети профессори,
юримдик фанлар доктори, профессор*

Бахриддин Ғиёсов

*Ўзбекистон Республикаси Жамоат
хавфсизлиги университети доценти,
юримдик фанлар бўйича фалсафа доктори*

Мустақиллик йилларида янги Ўзбекистонни барпо этиш жараёнида мамлакатимиз аҳолисининг 60 фоиздан ортиғини ташкил этувчи ёшлар манфаатини ҳимоя қилиш, уларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш бугунги кунда амалга оширилаётган туб ислохатларимизнинг марказида турган асосий масалалардан бири ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 30 июнь - Ёшлар куни муносабати билан мамлакат ёшларига байрам табригида алоҳида таъкидланганидек, “биз навқирон авлодимизнинг ҳам жисмоний, ҳам маънавий жиҳатдан баркамол бўлиб вояга етиши учун бор куч ва имкониятларни сафарбар этмоқдамиз”.

Юртбошимиз томонидан белгилаб берилган янги Ўзбекистонни барпо этиш стратегик сиёсатда мамлакатимиз ёшларини билимли, баркамол, она Ватанга садоқатли қилиб тарбиялаш энг ўткир, биринчи даражали, энг устувор, давлат сиёсати даражасига кўтарилган устувор вазифага айланди. Шу ўринда мамлакатимиз ёшларининг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда давлатимиз раҳбари томонидан олиб борилаётган сиёсат изчиллик ва

тизимлилик касб этишини алоҳида эътироф этиш ўринлидир. Чунончи, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган тарихий нутқида “Ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифалиги, сайёрамизнинг эртанги куни, фаровонлиги фарзандларимиз қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқ”эканлиги, «Камолот» ЁИХнинг IV курултойида сўзлаган нутқида “ёш авлод тарбияси ҳамма замонларда ҳам муҳим ва долзарб аҳамиятга эга бўлиб келган, аммо биз яшаётган XXI асрда бу масала ҳақиқатан ҳам ҳаёт-мамот масаласига айланиб бормоқда”, дея таъкидлаган эди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2019 йил 19 мартда бўлиб ўтган сектор йиғилишида “Ёшлар билан ишлашни самарали ташкил этишда маданият, санъат, спорт, ахборот технологиялари, китоб ўқишга қизиқишни ошириш бўйича 5 та муҳим ташаббус, яъни, биринчидан, ёшларда мусиқа, рассомчилик, адабиёт, театр ва санъатни бошқа турларига қизиқишларини амалга ошириш; иккинчидан, ёшларни жисмоний чиниқиш ва спорт соҳасида ўз қобилиятини намоён қилишлари учун зарур шароитлар яратиб бериш; учинчидан, аҳоли ва ёшлар ўртасида компьютер технологиялари ва интернетдан самарали фойдаланишни ташкил этиш; тўртинчидан, аҳоли, айниқса, ёшлар маънавиятини юксалтириш, улар ўртасида китобхонликни кенг тарғиб қилиш; ва, бешинчидан, хотин-қизларни иш билан таъминлаш бўйича тадбирларни тизимли ташкил этиш йўналишларининг устувор вазифалар сифатида белгиланиши фарзандларимизни баркамол шахс этиб вояга етказишда муҳим ўрин тутди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Олий Мажлисга Мурожаатномасида ёш авлодни баркамол этиб тарбиялаш масаласига яна эътибор қаратиб, “тинимсиз ўқиб-ўргансак, замонавий билимларни эгаллаб, ўзимизни аямасдан олдинга интилсак, албатта, ҳаётимиз ва жамиятимиз ўзгаради”, деган концептуал ғояни илгари сурди.

Мурожаатномада бунинг учун асосий эътибор умумий ўрта таълим, касб-хунар таълими ва олий таълимни ривожлантиришга қаратилиши белгилаб берилди. Мурожаатномада таъкидланишича, 2020-2021-ўқув йилидан бошлаб, мутлақо янги профессионал таълим тизими йўлга қўйилиб, 340 та касб-хунар мактаби, 147 та коллеж ва 143 та техникум ташкил этилди, мактаб битирувчиларини олий таълимга қамраб олиш даражасини келгусида 50 фоизга етказилади, давлат грантлари 2 баробарга оширилди.

Янги Ўзбекистонни барпо этиш шароитида Юртбошимиз томонидан қабул қилинаётган меъёрий ҳужжатларда етим болалар, ота-она қармоғидан маҳрум бўлган болалар ва ногирон болалар ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга алоҳида ғамхўрлик қилинмоқда. Чунончи, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 августда қабул қилинган “Бола ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони, “Етим болалар ва ота-она қармоғидан маҳрум бўлган болаларни тарбиялашнинг тубдан янгиланган тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ва “Етим болалар ва ота-она қармоғидан маҳрум бўлган болаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг янги тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорлари айнан ана шундай ҳужжатлар сирасини ташкил этиб, уларда болалар ҳуқуқини ҳимоя қилишнинг мукамал институционал, ташкилий-ҳуқуқий асосларини вужудга келтириш, болаларга таълим, уй-жой, меҳнат қилиш ва соғлиғини сақлаш бўйича имтиёзлар бериш тизими қамраб олинган.

Ушбу ҳужжатларнинг мазмуни, салоҳияти ва муҳимлиги нуқтаи-назаридан фикр юритганда, миллий давлатчилигимиз тараққиётида илгари бу каби фармон ва қарорлар қабул қилинмаганлигини, улар биринчи марта қабул қилинган тарихий ҳужжатлар эканлигини таъкидлаш ўринлидир. Юртбошимизнинг кенг тафаккури ва юксак иродаси туфайли қабул қилинган бу фармон ва қарорлар том маънода янги Ўзбекистонни барпо этиш, учинчи

ренесанс рўй беришининг пойдеворини кўйишга хизмат қилиши билан аҳамиятлидир.

Аввало айтиш лозимки, бу меъёрий ҳужжатларда белгиланган имтиёзлар биринчи навбатда болалар ҳуқуқини ҳимоя қилишнинг ташкилий институционал йўналишини яратиш ҳамда давлатнинг болалар ва айниқса, етим болаларга ғамхўрлигини таъминлашга қаратилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 августдаги “Бола ҳуқуқларининг кафолатларини таъминлаш тизимини янада такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида”ги фармони асосида болалар ҳуқуқини ишончли ҳимоя қилишнинг институционал асосларини тубдан такомиллаштириш ҳамда болаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш мақсадида дунё ҳамжамиятида янги тузилма - Олий Мажлиснинг Бола ҳуқуқлари бўйича вакили (Болалар омбудсмани) институти таъсис этилди.

Етим болалар ҳуқуқини лозим даражада ҳимоя қилишни таъминлаш учун Меҳрибонлик уйлари ва Болалар шаҳарчаларига Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси масъул этиб белгиланди. Етим болалар ҳуқуқини ҳимоя қилишни доимий таъминлаш ва назоратини олиб бориш учун Миллий гвардияда алоҳида кўмондон ўринбосари лавозими ва алоҳида бошқарма ташкил этилиб, улар болаларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш, Миллий гвардиянинг ҳарбий қисмлари, полигонлари, «чавандозлар мактаблари»да ҳарбий техникадан фойдаланиш, от спортига ўргатиш вазифалари билан шуғулланади.

Ушбу фармонга кўра, болалар ҳуқуқини ҳимоя қилишнинг институционал асосларини янада такомиллаштириш мақсадида янги тузилма - Болалар масалалари бўйича миллий комиссия, Болалар масалалари бўйича ҚР, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳамда туман (шаҳар) комиссиялари (худудий комиссиялар) ташкил этилди. Миллий комиссиянинг асосий вазифасини боланинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини, унинг соғлом турмуш тарзини таъминлаш, болаларни жисмоний, интеллектуал, маънавий ва

ахлоқий камол топишига кўмаклашиш, боланинг ота-она қарамоғидан маҳрум бўлишининг олдини олиш чораларини кўриш кабилар ташкил этади.

Етим болалар ҳуқуқини таъминлаш бўйича Президентимизнинг ушбу фармон ва қарорларида белгиланган имтиёзлар тизимида моддий ва мулкӣ таъминот масаласи алоҳида ўрин тутати. Чунончи, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг янги тизимини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорига асосан етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларни уй-жой билан таъминлашнинг янгича тартиби ўрнатилди. Унга биноан, ўзларига бириктирилган турар жойга эга бўлмаган ва турар жойга муҳтожлар сифатида ҳисобда турган етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болаларга улар 18 ёшга тўлган йилда кўп квартирали уй-жойлардан умумий майдони 25 квадрат метрдан кам бўлмаган 1 хонали, вояга етган етим болалар ўртасида никоҳ тузилган ҳолларда, 50 квадрат метрдан кам бўлмаган 2 хонали квартиралар ажратилади.

Шунингдек, ушбу қарорда кўрсатилишича, етим болалар ва ота-она қарамоғидан маҳрум бўлган болалар коллеж, академик лицей, техникум ва олий таълим муассасаларида ўқиётган даврида коммунал хизматлар учун тўловларнинг 50 фоизи тегишли туман ва шаҳар маҳаллий бюджетларининг қўшимча манбалари ҳисобидан компенсация қилинади.

Умумий хулоса қилиб айтганда, бугун мамлакатимизда ёшлар ҳуқуқини ҳимоя қилиш бўйича олиб борилаётган туб ислоҳотлар ёшларимизни билимли, интеллектуал салоҳиятли, умуммиллий ва инсоний қадриятларга садоқатли баркамол шахс сифатида камол топтиришга, уларнинг таълим олиши, фаолият кўрсатиши, ўз иқтидорини намоён қилиши, турли мафкуравий таҳдидларга қарши иммунитетини шакллантириш, ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар тизимини яратиш, бу тизим орқали келгусида ушбу ўғил-қизлар орасидан «Темурбеклар мактаби» ўқувчилари, Жамоат хавфсизлиги университети тингловчилари, Ватанимизнинг чинакам посбонлари, янги Ўзбекистонни

барпо этувчи шижоатли ёшлар, учинчи ренесанс пойдеворини курувчилар
етишиб чиқишига хизмат қилади.